

ΕΝΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ

Γεώργιος Μαργαρίτης, «Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ορμά έφιππος προς την Ακρόπολη»

Γιάννης Βλαχογιάννης, ο συγγραφέας που πλούτισε τη ματιά των ιστορικών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΑ

18.03.21 17:24

Δ. Δημητρόπουλος

Ο Γιάννης Βλαχογιάννης (Ναύπακτος 1867-Αθήνα 1945) ταυτίστηκε όσο καμία άλλη προσωπικότητα των νεοελληνικών γραμμάτων με το 1821. Το ποικιλόμορφο συγγραφικό έργο του, οι επαγγελματικές και επιστημονικές του δραστηριότητες, η σκέψη, το θυμικό και η φαντασία του εμπνέονταν από την ελληνική επανάσταση· δονούνταν από το πνεύμα της. Την υπηρέτησε πιστά σε όλο τον βίο του. Διέσωσε πολύτιμο αρχειακό υλικό που κινδύνευε άμεσα να καταστραφεί και συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία των Γενικών Αρχείων του Κράτους, το 1914, για να βρουν τα τεκμήρια την πρέπουσα στέγη. Μελέτησε χειρόγραφα, εξέδωσε πλήθος εγγράφων, εντόπισε και δημοσίευσε εμβληματικά κείμενα όπως τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη

και του Ν. Κασομούλη, έγγραψε μελέτες, μεταμόρφωσε τη διήγηση της ελληνικής επανάστασης σε ιστορικό συνάμα και λογοτεχνικό αφήγημα. Από τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα και σε όλο το πρώτο μισό του 20ού, με το έργο και την παρουσία του σφράγισε τον τρόπο που κατανοήθηκε η Επανάσταση από την ελληνική κοινωνία ως ένα ένδοξο, ρωμαλέο, πολεμικό κατόρθωμα των Ελλήνων, ως η κορυφαία στιγμή του ελληνισμού που ανήκει δικαιωματικά κυρίως στα παλικάρια που την πότισαν με το αίμα τους.

Ο Βλαχογιάννης με τον φτερωτό, όπως προσφυώς έχει χαρακτηριστεί, λόγο του, με τη θέρμη και τα πάθη του, καθόρισε τις σπουδές του 1821. Με τα καλά του και τα κακά του· έστρωσε τις ράγες για να κινηθεί το τρένο, που έπρεπε όμως, καθώς αυτός πίστευε, να έχει μονάχα έναν προορισμό.

Το μικρό αυτό βιβλίο είναι κατεξοχήν επετειακό. Αναπαράγεται τώρα από την «Εφημερίδα των Συντακτών», με αφορμή την επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη της επανάστασης. Είχε τυπωθεί για πρώτη φορά από τον συγγραφέα στο τυπογραφείο «Γ. Η. Καλλέργης και Σία» στην Αθήνα, το 1922, στον απόηχο των καθυστερημένων, λόγω της μικρασιατικής καταστροφής, εορτασμών της εκατονταετηρίδας.

Παρ' όλο τον εορταστικό του χαρακτήρα, όμως, υπήρξε ένα βιβλίο κάπως αφανές. Καλά καλά δεν μνημονεύεται στην ογκώδη εργογραφία του Γ. Βλαχογιάννη. Ο κύριος λόγος είναι ότι υπήρξε ο άσημος γεννήτορας ενός διασημότερου τέκνου, του σχεδόν 400 σελίδων τόμου: Ιστορική ανθολογία: ανέκδοτα - γνωμικά - περίεργα - αστεία εκ του βίου διασήμων Ελλήνων 1820-1864. Ο δεύτερος αυτός τόμος εκδόθηκε στην Αθήνα το 1927· μια «πατριωτική χορηγία Εμμ. Α. Μπενάκη εις τιμήν της εκατονταετηρίδος της ελληνικής επαναστάσεως», όπως δηλώνεται στη σελίδα τίτλου (επανεκδόθηκε σε νέα έκδοση με επιμέλεια και περιεκτική εισαγωγή του Αλκη Αγγέλου από τις εκδόσεις του Βιβλιοπωλείου της Εστίας το 2000).

Ο ίδιος ο Βλαχογιάννης σκιαγράφησε τη σχέση μεταξύ των δύο βιβλίων στην «αφιέρωσιν» του δεύτερου: «η έμπνευσις της εκδόσεως του παρόντος βιβλίου προήλθεν αυθορμητώς από τον κύριον Εμ. Α. Μπενάκην κατά τας αρχάς του Νοεμβρίου 1924, ότε ούτος αναγιγνώσκων την προεκδοθείσαν μικράν συλλογήν μου “Τα ανέκδοτα του Καραϊσκάκη και του Κολοκοτρώνη” με ηρώτησε αν είχα να

γράφω και άλλα όμοια αναφερόμενα εις άλλους επισήμους άνδρας της νεωτέρας Ελλάδος». Πράγματι, η ύλη του παρόντος βιβλίου με κάποιες μικρές διαφοροποιήσεις εντάχθηκε στην Ιστορική Ανθολογία σε δύο χωριστά υποκεφάλαια, αφιερωμένα στους δύο οπλαρχηγούς.

Όπως υποστηρίζει ο ίδιος ο Βλαχογιάννης στην «Παραμυθολογία», την εισαγωγή της τελευταίας αυτής έκδοσης, συγκρότησε το υλικό του χωρίς μεγάλο κόπο, επιλέγοντας από τον «έτοιμο σωρό» των τεκμηρίων και των δελτίων που συγκέντρωνε χρόνια. Τα ονομάζει ανέκδοτα με την έννοια των αφηγήσεων – συχνά ευτράπελων– για πρόσωπα και καταστάσεις του Αγώνα. Δεν πρόκειται όμως για συλλογή προφορικών μαρτυριών, συνεντεύξεων ή άλλων διηγήσεων αλλά για μαρτυρίες που στη μεγάλη πλειονότητά τους είχαν ήδη αποτυπωθεί από προγενέστερους στο χαρτί, σε έντυπη ή χειρόγραφη μορφή. Τα σπαράγματα αυτά δεν τα θεωρεί ο ίδιος στιβαρή ιστορία αλλά πιστεύει ότι ετούτη ταίριαζε σε ένα κοινό που δεν αγαπούσε τα ιστορικά διαβάσματα («τέτοιο κοινό, τέτοια σαβούρα θέλει στο ελαφρό και τ' άστατο σκαφίδι του», γράφει καταχερίζοντας προκαταβολικά τους αναγνώστες του).

Νέστωρ Λ. Βαρβέρης, «Ο Κολοκοτρώνης κατευθυνόμενος προς τη Νεμέα»

Ο Καραϊσκάκης και ο Κολοκοτρώνης αποτελούσαν ιδανικές επιλογές για το προανάκρουσμα του μεγάλου, του συνολικότερου έργου. Ο πρώτος λατρεμένη μορφή του Βλαχογιάννη. Είχε γι' αυτόν συγκεντρώσει τεράστιο αρχειακό υλικό και πάλευε να το δαμάσει ώστε να συνθέσει μια διεξοδική βιογραφία του. Δεν το

κατόρθωσε ποτέ με την πληρότητα που ήθελε, παρότι έγραψε εξαιρετικές σελίδες για τον ήρωά του. Ο δεύτερος, ο Κολοκοτρώνης, το αντίπαλο δέος του Ρουμελιώτη οπλαρχηγού. Σεβάσμιος στρατιωτικός αρχηγός αλλά και φυσικός εκπρόσωπος και ηγέτης των Μωραϊτών, την παλαιά διαμάχη με τους οποίους βίωνε έντονα και τροφοδοτούσε με τα γραπτά του ο Στερεοελλαδίτης συγγραφέας.

Στο βιβλίο διαχωρίζονται οι μαρτυρίες που αφορούν τους δύο στρατηγούς του Αγώνα. Οι σελίδες είναι στα ίσια μοιρασμένες. Προτάσσεται ο Καραϊσκάκης, κατ' αντιστοιχία με την αξιολόγηση του Βλαχογιάννη, ο οποίος δίνει –αν και όχι πάντα με τακτικό τρόπο– την πηγή από την οποία αντλεί την κάθε αφήγηση.

Απομνημονεύματα Ελλήνων και ξένων, μαρτυρίες δημοσιευμένες σε παλαιές εφημερίδες, κάποιες προφορικές μαρτυρίες, ενώ βέβαια ο βιογράφος τού Γ. Καραϊσκάκη Γεώργιος Γαζής και ο συνομιλητής τού Θ. Κολοκοτρώνη Γεώργιος Τερτσέτης έχουν την τιμητική τους. Τελικά, με κοινή συνισταμένη μια χιουμοριστική διάθεση, δημιουργεί ένα ευωδιαστό μπουκέτο με άνθη πολλών λογίων, απολαυστικό –και σήμερα τόσα χρόνια μετά– στον αναγνώστη που θα θελήσει να το μυρίσει.

Ο Βλαχογιάννης, παρότι μοιάζει να υποτιμά και ο ίδιος την ανθολόγησή του, δημιούργησε με αυτό το έργο του κάτι καινούργιο για την εποχή του. Ανέδειξε το μικρό και ασήμαντο σε στοιχείο άξιο καταγραφής και γνώσης· το ανήγαγε σε ιστορία, υποδεικνύοντας και διαδρομές πρόσβασης σε αυτό. Προσεγγίσεις όπως η ιστορία των νοοτροπιών και των συμπεριφορών ή η μικροϊστορία τα χρόνια που ακολούθησαν αξιοποίησαν τεκμήρια σαν και αυτά που ξεχώριζε ο Βλαχογιάννης, εμπλουτίζοντας τη ματιά των ιστορικών. Ο ίδιος έμεινε στη συλλογή και την παρουσίαση των ρεαλίων. Με τον χειμαρρώδη όμως και αυθάδικο λόγο του τόλμησε να πει και πράγματα ανθεκτικά στον χρόνο. Όπως η απόφασή του στην κατάληξη της προλογικής του μελέτης στην Ιστορική ανθολογία: «Η ρητορική αγυρτεία στην Ελλάδα εκατό χρόνια έχει που έκαμε τρεχούμενη παλιομονέδα τα εθνικά ιδανικά, την ιστορία, τη γλώσσα, και τα μοιράζει τάχα φυλαχτά θαυματουργά στους χάχηδες που την πιστεύουν». Μια μικρή μόνον αλλαγή στον αριθμό των ετών και βρισκόμαστε στο σήμερα.

* Ιστορικός, Εθνικό Ιδρυμα Ερευνών

TAGS